

Advies

DATUM 20 april 2021
VOLGNUMMER 2020-2021/11

COMMISSIE Commissie voor de bestrijding van gewelddadige radicalisering

LIVC R decreet heeft kinderrechtenbocht nodig

Op woensdag 21 april 2021 staat het ontwerp van decreet houdende de machtiging van de Vlaamse deelnemers aan en de regeling van de modaliteiten van deelname aan de lokale integrale veiligheidscellen inzake radicalisme, extremisme en terrorisme¹, op de agenda van de Commissie voor de bestrijding van gewelddadige radicalisering van het Vlaams Parlement.

Het Kinderrechtencommissariaat maakt zich ernstig zorgen om het voorliggend LIVC R decreet.

We vragen dat de leden van de Commissie voor de bestrijding van gewelddadige radicalisering, alsnog een hoorzitting over het LIVC R decreet organiseren, en daarop diverse Vlaamse diensten, voorzieningen en gesubsidieerde organisaties die door het decreet gevat worden, uitnodigen.

Veel kinderrechten onder spanning

Het LIVC R decreet zet veel kinderrechten onder spanning. Denk maar aan het recht op duidelijke, nauwkeurige, voorspelbare wetgeving, het recht op privacy, het recht op vrije meningsuiting en (identiteits)ontwikkeling en het recht op religie. We vrezen dat deze spanning het recht op zorg- en hulpverlening van kinderen en hun ouders riskeert te ondermijnen. LIVC R's hebben een preventieve doelstelling - het gaat per definitie over (mogelijke strafbare) zaken die nog niet zijn gebeurd - en toch worden deze rechten op het spel gezet.

Zorg- en hulpverlenende diensten krijgen een bijna onmogelijke opdracht toebedeeld

Het LIVC R decreet plaatst Vlaamse diensten, voorzieningen en gesubsidieerde organisaties die zorg dragen voor kinderen en jongeren, en die voor een casuoverleg binnen een LIVC R kunnen worden uitgenodigd, voor een bijna onmogelijke opdracht én dit om verschillende redenen.

¹ <https://docs.vlaamsparlement.be/pfile?id=1685073>

- **Essentiële vertrouwensrelatie tussen minderjarige en zorg- en hulpverlener komt onder druk te staan**

Meer dan de helft van de diensten die in artikel 3 worden opgesomd, zijn diensten die zich elke dag inzetten voor kinderen en jongeren. Het gaat om een jeugdhulpvoorziening, een basisschool, een centrum voor ontwikkelingsstoornissen, een VAPH voorziening, een CLB, enzovoort. Het LIVC R decreet (en de LIVC R wet van 30 juli 2018) zet het beroepsgeheim en de discretieplicht van deze zorg- en hulpverleners onder druk. Het casuoverleg schept weliswaar een juridisch veilige context om het beroepsgeheim te kunnen schenden, anderzijds biedt het helemaal geen antwoord op het wantrouwen dat deze schending teweegbrengt. Beroepsgeheim en discretieplicht zijn essentieel om een vertrouwensband met de minderjarige en zijn context op te bouwen. Vertrouwen en geloof in geheimhoudingsplicht zijn de basis van preventie, zorg- en hulpverlening. Het zorgt ervoor dat kinderen, jongeren en hun ouders hun twijfels, kwetsbaarheden, gevaren (voor radicalisering) aan hun zorg- en hulpverlener vertellen. Zal een ouder nog naar een opvoedingslijn bellen, als hij merkt dat zijn zoon of dochter te fel aan het radicaliseren is? Zal een jongere zijn twijfels en zoektocht naar zijn identiteit nog aan zijn hulpverlener vertellen?

- **Zorg- en hulpverleners worden voor een patstelling geplaatst die hun bestaansredenen kan hypothekeren**

Door het LIVC R decreet riskeren zorg- en hulpverleners van meet af aan hun bestaansredenen te hypothekeren. Hoe moeten de diensten, voorzieningen en gesubsidieerde organisaties bijvoorbeeld omspringen met volgende patstelling? Zorg- en hulpverlening verlangt een vertrouwensrelatie tussen de hulpverlener en de minderjarige en zijn context én tegelijkertijd stelt het LIVC R decreet dat de hulpverlener - bijvoorbeeld in de privacyverklaring - dient mee te geven dat ze dit vertrouwen zullen verbreken als ze mogelijke signalen van radicalisme detecteren. En dit zonder dat de betrokkene noch de hulpverlener weten waar de grenzen liggen van radicalisme en extremisme, want een duidelijke, nauwkeurige, voorspelbare definitie ontbreekt.

- **Er wordt veel verantwoordelijkheid gelegd bij de deelnemers aan het casuoverleg binnen een LIVC R**

Het LIVC R decreet legt veel verantwoordelijkheid bij de deelnemers aan het casuoverleg binnen een LIVC R. Het zijn de deelnemers die moeten waken over de doelstelling van een LIVC R. Ze moeten nagaan of hun rol en de verwerking van de persoonsgegevens zich beperken tot de doelstelling van een LIVC R. Ze treden elk individueel op als verwerkingsverantwoordelijke.

Naast het decreet komt een draaiboek waarin aandacht besteed wordt aan het regelgevende kader en het praktische verloop van een LIVC R. Zal het draaiboek alle mogelijke vragen van de deelnemers kunnen beantwoorden.

Begin november 2020 werden in Eupen minderjarigen opgepakt die een terreuraanslag planden. De aanslag werd opgeëist door IS.

De analyses achteraf spraken over lone wolves, over minderjarigen die geïsoleerd opgroeiden en door IS gemanipuleerd werden.

Deze analyse leert ons dat een preventiebeleid rond radicalisme lone wolves, of het geïsoleerd opgroeien van minderjarigen, moet voorkomen, en moet inzetten op het versterken, en veilig stellen, van de relatie tussen minderjarigen (en hun context) en de samenleving en zijn diensten en voorziening. Gebeurt dit niet, dan wordt de kans op een terroristisch misdrijf groter.

Vanuit deze analyse, de rechten van het kind en de vrees dat het LIVC R decreet de werking van zorg- en hulpverlenende organisaties sterk onder druk zet, schuiven we volgende verbeterpunten naar voren:

Verscherp de focus. De link met de doelstelling van het decreet is zoek.

Plaatsen we de definitie van een terroristisch misdrijf naast de lijst van persoonsgegevens die ter sprake kan komen tijdens een casusoverleg binnen een LIVC R of de lijst van Vlaamse diensten, voorzieningen en gesubsidieerde organisaties die kunnen worden uitgenodigd, dan ligt het werkkterrein van een LIVC R heel wat verder dan zijn doelstelling. De directe link tussen het grote gamma aan persoonsgegevens dat mag verwerkt worden, en de doelstelling van het LIVC R (de voorkoming terroristische misdrijven, zoals vermeld in titel I ter van het boek II van het Strafwetboek) is behoorlijk zoek.

Trapsgewijze aanpak voor minderjarigen

We pleiten voor een aparte aanpak van minderjarigen. Het belang van minderjarige en zijn rechten dienen altijd de eerste motivatie te zijn om tussen te komen in een verontrustende situatie. Zorg- en hulpverlenende diensten hebben geen LIVC R nodig om verontrustende situaties te melden.

We vragen om een trapsgewijze aanpak voor minderjarigen. Pas als er in een verontrustende situatie duidelijk tekenen van radicalisering zijn, mag de minderjarige op een LIVC R besproken worden. Zorg- en hulpverlenende diensten horen vanuit het belang van het kind tussen te komen, niet vanuit detectie van mogelijke signalen. Enkel uitzonderlijk, mogen persoonsgegevens verwerkt worden, aldus de LIVC R wet. Enkel uitzonderlijk is het verbreken van het beroepsgeheim te verantwoorden. Enkel bij duidelijke tekenen van extreme radicalisering met risico op een terroristische misdrijf kan volgens ons een zorg- en hulpverlenende organisatie deelnemen aan een casusoverleg.

Amendeer artikel 3; zorg- en hulpverlenende diensten en voorzieningen horen net als het jeugdwerk in het tweede lid van artikel 3.

We stelden het al. Meer dan de helft van de potentiële deelnemers heeft minderjarigen als doelgroep. Gaat de grootste dreiging voor een terroristisch misdrijf uit van minderjarigen? We vinden het pedagogisch onverantwoord om minderjarigen al van jongs af aan als potentiële terroristen te benaderen. Het is onverantwoord om aan zorg- en hulpverlenende diensten te vragen deze detectiebril op te zetten. Het ondermijnt de essentiële vertrouwensrelatie tussen hulpverlener en minderjarige. We pleiten om alle diensten, voorzieningen en gesubsidieerde organisaties die minderjarigen als doelgroep hebben, net als het jeugdwerk, te beschouwen als residuaire categorie van mogelijke deelnemers, zoals voorzien in het tweede lid van artikel 3.

Amendeer artikel 4: ga expliciet voor de volgend bepaling ‘Niet deelname aan een LIVC R heeft geen negatieve gevolgen voor de genodigden en hun organisaties in kwestie’.

Het LIVC R decreet benadrukt dat deelname aan een casusoverleg binnen een LIVC R vrijwillig is. Toch moeten genodigden, bij niet deelname, een gemotiveerd antwoord bezorgen aan de burgemeester of de door hem aangestelde vertegenwoordiger. Deze motivatieplicht zet de vrijwilligheid tot deelname onder druk. Het is niet ondenkbaar dat genodigden zich om velerlei redenen toch verplicht zullen voelen. We vragen om de motivatieplicht in artikel 4 te schrappen en te vervangen door: ‘Niet deelname aan een LIVC R heeft geen negatieve gevolgen voor de genodigden en hun organisatie in kwestie’, zoals toegevoegd aan de toelichting bij artikel 4. De garantie dat niet-deelname geen gevolgen heeft, hoort thuis in het decreet zelf, niet in de toelichting bij artikel 4.

1. Signalen van kinderen en jongeren over de gevolgen van de aanslagen

1.1. Signalen van kinderen en jongeren bij Awel

Na de terreuraanslagen van Parijs, Brussel en Zaventem en Manchester kreeg Awel tal van kinderen en jongeren aan de lijn. De kinderen en jongeren maakten zich zorgen en waren op zoek naar een geruststellend luisterend oor. Awel heeft al hun signalen geanalyseerd en gebundeld in het rapport: 'Identiteit in de aanslag'. Het viel Awel op dat sommige kinderen en jongeren zeer angstig waren. Ze waren zwaar emotioneel geraakt en worstelden met stresssymptomen. Ze zochten sociale steun bij hun ouders, leeftijdsgenoten of belangrijke anderen in hun omgeving. Naast de angst waren er ook de vele verhalen van kinderen en jongeren waarin polarisatie de rode draad was. Er dook een wij-zij denken op. Sommige jongeren kozen kamp en namen extreme rechtse of linkse standpunten in. Andere jongeren voelden zich het voorwerp van de strijd. Er werd hen een identiteit aangemeten waarin ze zichzelf niet herkenden, wat ernstige psychische blessures aanbracht. En nog andere jongeren waren op zoek naar nuance. Het gepolariseerde verhaal die ze hoorden, strookte niet met hun werkelijkheid.

Awel sprak in zijn aanbevelingen vooral de ouders, leerkrachten, jeugdwerkers, buurtwerkers, hulpverleners en alle andere opvoeders aan, om kinderen en jongeren te ondersteunen in het ontwikkelen van een positieve identiteit en een krachtige veerkracht. Ook onderstreepte Awel het belang van toegankelijke professionele hulpverlening op de tweede lijn voor de meest kwetsbare jongeren, zoals de ontwortelde jongeren en de jongeren die bij niemand terecht konden met hun angsten en psychische blessures of kwetsbaarheden.

1.2. Jeugdwerkorganisaties spreken over 'collateral damage'

Alhoewel het deradicaliseringsbeleid zich niet richt tot een bepaalde bevolkingsgroep, zien jeugdwerkorganisaties dat het beleid voornamelijk impact heeft op de moslimgemeenschap. Sommige jeugdwerkorganisaties spreken over 'collateral damage'². Ze zien het worstelen en de blessures bij moslimjongeren die het voorwerp zijn van de polarisatie. Moslimjongeren worden vaker geïsoleerd, staande gehouden, gefouilleerd en gecontroleerd. Meisjes die een hoofddoek dragen worden aangesproken op school. Unia kreeg verschillende meldingen over de impact op moslimjongeren van de maatregelen genomen in de nasleep van de aanslagen van 22 maart 2016³. Het gaat om een 16-tal dossiers over racistische pesterijen door medeleerlingen en over leerkrachten en schooldirecteuren die zich schuldig maakten aan generalisering of beledigingen aan het adres van leerlingen. Het dragen van een hoofddoek werd als radicalisering gezien. Een schooldirecteur stapte naar de politie wegens radicalisering van een 12-jarige.

² <https://vlaamsvredesinstituut.eu/docuclip/integrale-weergave-van-het-vvi-webinar-rond-jeugdwerk-zijnswerk-de-preventie-van-radicalisering-en-polarisering-30-03-2021/>

³ https://www.unia.be/files/Documenten/Publicaties_docs/2021-03-Maatregelen_en_klimaat_TERAD_2020_NL_marco.pdf

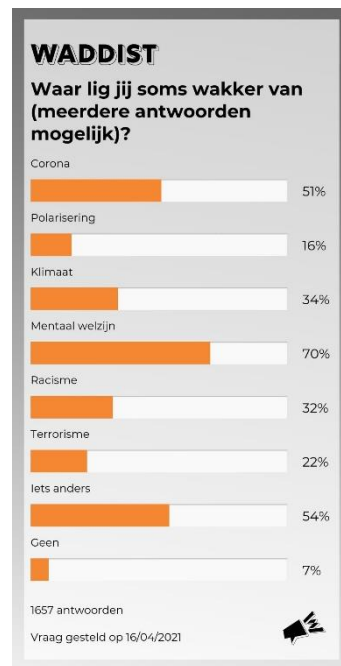
1.3. Klachten bij Klachtenlijn van het Kinderrechtencommissariaat

De Klachtenlijn van het Kinderrechtencommissariaat kreeg niet veel klachten in de nasleep van de aanslagen. Als we er kregen dan was de impact van de polarisatie op jongeren ook bij ons de rode draad.

Geschorst

De dag van de aanslagen in Brussel werd mijn zoon op school door medeleerlingen beschuldigd. Hij zou zoegezegd gezegd hebben dat België dit verdiend heeft. Hij is onschuldig en heeft niets gezegd. Hij is nu geschorst en ze gaan een onderzoek doen. De school heeft het ook aan de politie gemeld. (vader van 16-jarige zoon)

1.4. Waddist bevraging

Het Kinderrechtencommissariaat was benieuwd of jongeren vandaag nog steeds wakker liggen van radicalisme, extremisme en terrorisme. Samen met de Ambassade en de Artelvelde Hogeschool legden we via de Waddist-app bovenstaande vraag aan de Waddist-jongeren voor.

Op 16 april 2021 beantwoordden 1657 jongeren de Waddist-vraag: 'Waar lig jij soms wakker van?' De jongeren konden alle antwoordcategorieën aanklikken.

Terrorisme is niet de grootste bezorgdheid bij jongeren. Jongeren worstelen vandaag vooral met hun mentaal welzijn en corona. Klimaat en racisme komen quasi op de tweede plaats. Anderzijds ligt toch meer dan één jongere op vijf wakker van terrorisme. 22% heeft terrorisme aangeklikt op de vraag: waar lig je soms wakker van? Schrik voor terrorisme is bij jongeren is geen non-issue.

2. Kinderen hebben recht op bescherming tegen geweld en misbruik

2.1. VN-Kinderrechtencomité: ‘tref alle mogelijke maatregelen tegen deelname aan gewelddadige groeperingen’

Het is belangrijk gewelddadig radicalisme aan te pakken en terroristische misdrijven te voorkomen. Een overheid moet minderjarigen beschermen tegen gewelddadige aanslagen en betrokkenheid bij terroristische misdrijven voorkomen.

Het facultatief protocol over de betrokkenheid van kinderen in gewapende conflicten, dat hoort bij het kinderrechtenverdrag, stelt dat België alle mogelijke maatregelen moet treffen om te vermijden dat kinderen en jongeren door gewapende groepen gerekruteerd, opgeleid en gebruikt worden, er moeten juridische maatregelen komen die dergelijke praktijken verbieden en bestraffen en België moet rekening houden met minderjarigheid. Is de jongere minderjarig dan moet hij extra beschermd worden tegen een mogelijke betrokkenheid.

2.2. België en Vlaanderen treffen maatregelen tegen deelname aan gewelddadige groeperingen

De anti-terrorismewet is in België een belangrijk instrument voor het beschermen van minderjarigen. Op basis van de anti-terrorismewet worden volwassenen veroordeeld die minderjarigen werven, aanzetten en opleiden tot het plegen van terroristische misdrijven.

Daarnaast is er ook het preventief deradicaliseringsbeleid ten aanzien van kinderen en jongeren in verschillende actieplannen. Ze bieden bijvoorbeeld kapstokken aan het jeugdwerk, het onderwijs en de hulpverlening om radicalisering bij kinderen en jongeren tegen te gaan. Vanuit respect voor het recht op geloof en religie, bouwen ze buffers tegen radicalisering, zonder het streven naar een inclusieve samenleving uit het oog te verliezen.

Ook de LIVC R wet van 30 juli 2018 en het voorliggend LIVC R decreet zijn instrumenten in het deradicaliseringsbeleid. Ze zijn het lokale antwoord op radicalisering. Oorspronkelijk ging het om omzendbrieven bedoeld om de terugkerende Foreign Terrorist Fighters en (later ook) de Homegrown Terrorist Fighters en Haatpropagandisten op te volgen⁴.

Het LIVC R decreet gesitueerd

In origine waren de LIVC R's een lokaal antwoord op de confrontatie van Belgische steden en gemeenten met Foreign Terrorist Fighters en de toename van radicalisering in hun stad of gemeente. Oorspronkelijk werden lokale besturen aangespoord om lokale integrale veiligheidscellen (LIVC's) op te richten via omzendbrieven. Dit om informatiedeling, samenwerking en coördinatie op lokaal niveau mogelijk te maken. Met de LIVC R wet van 30 juli 2018 kwam er een wettelijke basis voor de LIVC's (later LIVC R's). Elke gemeente werd door de wet verplicht een LIVC R op te richten R.

⁴ Ontwerp van decreet houdende de machtiging van de Vlaamse deelnemers aan en de regeling van de modaliteiten van deelname aan de lokale integrale veiligheidscellen inzake radicalisme, extremisme en terrorisme, Memorie van toelichting, Parl. St. VI. Parl. 2020-2021, nr. 700/1, <https://docs.vlaamsparlement.be/pfile?id=1685073>

Ook kon het overleg tussen de deelnemers aan een LIVC R en de informatie uitwisseling tussen deelnemers met beroepsgeheim voortaan plaatsvinden binnen de juridisch veilige setting van het casuoverleg, zoals bepaald in artikel 458ter van het Strafwetboek.

Wat er nog steeds ontbrak was een overkoepelende regeling voor wie kan deelnemen aan een casuoverleg binnen een LIVC R, en volgens welke modaliteiten. Tot op heden ontbrak een decretale basis voor de Vlaamse diensten, voorzieningen en gesubsidieerde organisaties om te kunnen deelnemen aan een casuoverleg binnen een LIVC R.

Het ontwerp van decreet houdende de Vlaamse deelnemers aan en de regeling van de modaliteiten van deelname aan de lokale integrale veiligheidscellen inzake radicalisme, extremisme en terrorisme, voorziet deze overkoepelende regeling.

Naast het decreet komt er ook nog een draaiboek waarin aandacht besteed wordt aan het regelgevende kader en het praktische verloop van een LIVC R.

2.3. 'Alle mogelijke maatregelen' horen maatregelen te zijn die kinderrechten respecteren

Vanuit kinderrechtenperspectief staat 'alle mogelijke maatregelen tegen deelname aan gewelddadige groeperingen', uit het facultatief protocol over de betrokkenheid van kinderen in gewapende conflicten, voor alle maatregelen die kinderen beschermen tegen deelname maar ook voor alle maatregelen die de rechten van kinderen respecteren en niet schenden.

Vanuit kinderrechten stellen we ons vragen bij verschillende bepalingen in het LIVC R decreet. We maken ons zorgen om bepalingen in het decreet zelf en om bepalingen die hun oorsprong vinden in de LIVC R wet van 30 juli 2018.

3. LIVC R's zetten kinderrechten onder druk

3.1. Recht op duidelijke, nauwkeurige voorspelbare wetgeving?

De LIVC R wet van 30 juli 2018 en het LIVC R decreet hebben de ambitie om terroristische misdrijven te voorkomen. Dit door lokale socio-preventieve, socio-curatieve en maatschappelijke partners bij elkaar te brengen die een rol kunnen spelen in een casusgerichte opvolging van personen die in meer of mindere mate signalen van radicalisering vertonen⁵.

Mensenrechtenorganisaties wezen er al op. De anti-terroriswet en de federale regelgeving die de LIVC R's regelt, gebruiken begrippen die noch duidelijk afgebakend, noch duidelijk gedefinieerd zijn. Ook de Raad van State heeft al meermaals de ruime strafbaarheidstelling in vraag gesteld.

---

⁵ Ontwerp van decreet houdende de machtiging van de Vlaamse deelnemers aan en de regeling van de modaliteiten van deelname aan de lokale integrale veiligheidscellen inzake radicalisme, extremisme en terrorisme, Memorie van toelichting, Parl. St. VI. Parl. 2020-2021, nr. 700/1, <https://docs.vlaamsparlement.be/pfile?id=1685073>

Een wet moet op nauwkeurige, duidelijke en voorspelbare wijze aangeven welke gedragingen aanleiding kunnen geven tot vervolging.

We delen de bezorgdheden. Als radicalisme, extremisme en terrorisme niet duidelijk, nauwkeurig en voorspelbaar omschreven zijn, is de kans groot dat veel afhangt van de interpretatie en risico-inschatting van de leden van de diensten, de voorzieningen en de gesubsidieerde organisaties (vermeld in artikel 3) die casussen aanbrengen en deelnemen aan het casusoverleg.

Zonder dat een misdrijf heeft plaats gevonden, zullen de deelnemers moeten beoordelen of een signaal inderdaad een signaal van radicalisering is, of radicalisering in meer of mindere mate aanwezig is én of het signaal tot een terroristisch misdrijf zal leiden. De Vlaamse Regering voorziet een draaiboek waarin aandacht besteed wordt aan het regelgevende kader en het praktische verloop van een LVC R. Zal het draaiboek in staat zijn om een duidelijk onderscheid te maken?

3.2. Recht op vrije meningsuiting en (identiteits)ontwikkeling?

Conform het Kinderrechtenverdrag en het facultatief protocol vragen we om bijzondere aandacht voor extra bescherming van de minderjarige. Als minderjarigen radicale boodschappen via internet en sociale media verspreiden, betekent dit niet dat ze sowieso gewelddadige terroristische intenties hebben. Radicaal taalgebruik kan deel uitmaken van hun zoektocht naar een identiteit. Het hoort onze aandacht te vragen, zonder het meteen als een daad van radicalisering te taxeren.

Radicalisme loopt in de sporen van de zoektocht naar identiteit bij jongeren. Het is verbonden met het proces van betekenisgeving aan ervaringen, gebeurtenissen, situaties en de plaats van de jongere in de samenleving en zijn directe omgeving. Iedere jongere reageert of denkt wel eens radicaal. Ruzie, frustratie, spanning, belediging en ontgoocheling gaan niet zelden samen met een gebrek aan nuanceren, relativieren, empathie en medeleven. Meestal verdwijnen deze reacties bij jongeren, zeker als ze zich voor de rest aanvaard en begrepen voelen of als hun dagelijkse sociale contacten ondersteunend zijn.

3.3. Recht op privacy?

Minderjarigen die als casus tijdens het casusoverleg worden besproken moeten inboeten op hun recht op privacy.

Het LVC R decreet maakt het mogelijk dat informatie over hun privéleven en dat van hun relaties en contacten ter sprake komt, en kan verwerkt worden. Het gaat om informatie over zijn gezondheid, zijn thuiscontext, zijn school, zijn vrije tijd, zijn gedrag, zijn levensstijl, zijn politieke, religieuze en levensbeschouwelijke overtuigingen, zijn herkomst, ... En als de lijst aan mogelijke informatie in artikel 9 nog steeds niet volstaat, mogen er ook nog andere gegevens verwerkt worden (artikel 9, eerste lid, 14°).

Informatie die minderjarigen, hun vrienden, hun ouders, hun broer of zussen in vertrouwen vertellen aan bijvoorbeeld hulpverleners, leerkrachten, medewerksters van Opgroeien of de opvoedingslijn, kan tijdens het casusoverleg binnen een LVC R ter sprake komen.

Het LVC R decreet stelt weliswaar dat leden van diensten, voorzieningen en de gesubsidieerde organisaties niet verplicht zijn om in te gaan op de uitnodiging van de burgemeester, en dat ze vrij zijn om zelf te bepalen welk informatie ze

delen. Toch biedt dit geen sluitende garantie om het recht op privacy van kinderen, jongeren en hun ouders veilig te stellen.

De directe link tussen het grote gamma aan persoonsgegevens dat mag verwerkt worden, en de doelstelling van het LIVC R (de voorkoming terroristische misdrijven, zoals vermeld in titel I ter van het boek II van het Strafwetboek) is behoorlijk zoek.

3.4. Recht op zorg en bescherming?

Tal van diensten en voorzieningen die voor kinderen en jongeren zorgen, hen beschermen, onderwijzen of hen een leuke sportieve tijd bezorgen (art. 3) kunnen worden uitgenodigd voor een casusoverleg waarop persoonsgegevens van de minderjarige en zijn gezin worden uitgewisseld.

Jeugdwerkers worden niet expliciet vernoemd voor deelname aan een casusoverleg binnen een LIVC R. Bij het opmaken van de Joker werd duidelijk dat het opnemen van jeugdwerkers niet aangewezen was⁶.

De vernoemde diensten en voorzieningen zullen persoonsgegevens kunnen verwerken waarbij ze zelf verwerkingsverantwoordelijke zijn. Ze zullen aan de minderjarige en zijn gezin moeten duidelijk maken dat ze mogelijks deelnemen aan een LIVC R en dat ze mogelijks persoonsgegevens van de minderjarige en zijn gezin zullen verwerken en bewaren.

Samen met het recht op privacy wordt het recht op zorg en bescherming van kinderen, jongeren en hun ouders op de helling gezet.

- Wat met de essentiële vertrouwensrelatie tussen de zorg- en hulpverleners en de minderjarige en zijn context als de zorg- en hulpverlener mogelijke signalen van radicalisering kan melden?
- Artikel 485ter is gegroeid vanuit het 'protocol van moed' met als doel het beschermen van minderjarigen tegen misbruik en mishandeling. Nu wordt deze vorm van casusoverleg tussen hulpverleners en andere actoren in de samenleving, zoals de ordediensten, ingezet voor de detectie van mogelijke signalen van radicaliseren. We betreuren deze evolutie.
- Door het LIVC R decreet riskeren zorg- en hulpverleners van meet af aan hun bestaansreden te hypothekeren. Hoe moeten de diensten, voorzieningen en gesubsidieerde organisaties omspringen met volgende patstelling? Zorg- en hulpverlening verlangt een vertrouwensrelatie tussen de hulpverlener en de minderjarige en zijn context én tegelijkertijd stelt het LIVC R decreet dat de hulpverlener - bijvoorbeeld in de privacyverklaring - dient mee te geven dat ze dit vertrouwen zullen verbreken als ze signalen van radicalisme detecteren. En dit zonder dat de betrokkene, noch de hulpverlener weten waar de grenzen van radicalisme liggen.

Essentiële vertrouwensrelatie tussen minderjarige en zorg- en hulpverlener onder druk

Wat met de essentiële vertrouwensrelatie tussen de minderjarige, zijn gezin en de jeugdhulpverlener, de CLB-medewerker, de schooldirecteur, de medewerkster van een inloopteam, de psycholoog van een centrum voor een ontwikkelingsstoornis, de arts bij het vertrouwenscentrum kindermishandeling

---

⁶ Ontwerp van decreet houdende de machtiging van de Vlaamse deelnemers aan en de regeling van de modaliteiten van deelname aan de lokale integrale veiligheidscellen inzake radicalisme, extremisme en terrorisme, Memorie van toelichting, Parl. St. VI. Parl. 2020-2021, nr. 700/1, <https://docs.vlaamsparlement.be/pfile?id=1685073>

of de hulpverleenster van een centrum voor kinderzorg en gezinsondersteuning?

De LIVC R's zetten het beroepsgeheim en discretieplicht onder druk, terwijl het beroepsgeheim en de discretieplicht essentieel zijn om een vertrouwensband met de minderjarige en zijn gezin op te bouwen en te onderhouden.

De basis van preventie, zorg- en hulpverlening is vertrouwen en geloof in geheimhoudingsplicht. Beide maken het mogelijk dat kinderen, jongeren en ouders zich openstellen voor de zorg- en hulpverlening, informatie delen over radicale gedachten of vertellen over verontrustende (opvoedings)situatie in de intieme gezinssfeer.

Door aan tal van diensten en voorzieningen, die zorg dragen voor kinderen en jongeren, te vragen om informatie te delen over radicalisering op een casuoverleg binnen een LIVC R, bestaat de kans dat er geen vertrouwensrelatie meer wordt opgebouwd, met alle negatieve gevolgen van dien.

Beroepsgeheim schenden? Beschermen tegen misbruik en mishandeling is iets anders dan detectie van radicalisme

Er zijn uitzonderingen mogelijk op het beroepsgeheim en de discretieplicht. Artikel 458ter maakt casuoverleg mogelijk waarbij het beroepsgeheim opgeheven wordt.

Het Kinderrechtencommissariaat heeft zich meermaals uitgesproken als voorstander van projecten als het 'protocol van moed'⁷. Dit omdat er straffere acties nodig waren tegen misbruik en mishandeling van kinderen. Verschillende hulpverlenende organisaties hadden soms zicht op de verontrustende situatie waarin kinderen zich bevonden, maar het beroepsgeheim zette een rem op het delen van informatie en gemeenschappelijke actie om kinderen te beschermen. Artikel 458ter maakt dat casuoverleg mogelijk. Het wordt ingezet om de integriteit van minderjarigen en slachtoffers van intrafamiliaal geweld te beschermen.

Anderzijds wordt het ook ingezet om radicalisering aan te pakken. Het Kinderrechtencommissariaat stelde dit al eerder aan de kaak.

Uitwisseling gegevens vraagt breder debat

Het uitwisselen van gegevens tussen de gerechtelijke actoren en de sociale diensten voor de gerechtelijke jeugdhulp enerzijds en de jeugdhulpaanbieders en de gemandateerde voorzieningen anderzijds vraagt om nuance en voorzichtigheid. Zo stellen we vast dat de vraag om gegevens te delen vandaag opduikt bij verschillende maatschappelijke problemen zoals radicalisering, kleine criminaliteit en spijbelen. We vinden het belangrijk deze diversiteit te blijven zien en dus oog te blijven hebben voor de soms spanningsvolle relatie tussen een veiligheidsbeleid en een welzijnsbeleid. We ontvangen signalen van welzijnswerkers over situaties waarbij gevraagd wordt om informatie van minderjarigen aan politionele diensten door te geven terwijl dit de vertrouwensrelatie tussen hulpverlener en jongere in het gedrang brengt.⁸

⁷ Kinderrechtencommissariaat, Verzameldecreet waar jeugdrechtelementen een aparte benadering verdienen, Advies, 2015-2016/13, 2015_2016_13_advies_verzameldecreet_waar_jeugdrechtelementen_aparte_benadering_verdienen.pdf (kinderrechtencommissariaat.be)

⁸ Kinderrechtencommissariaat, Verzameldecreet waar jeugdrechtelementen een aparte benadering verdienen, Advies, 2015-2016/13, 2015_2016_13_advies_verzameldecreet_waar_jeugdrechtelementen_aparte_benadering_verdienen.pdf (kinderrechtencommissariaat.be)

Samen met professor Johan Put betreuren we deze evolutie⁹. Bescherming van minderjarigen tegen mishandeling en misbruik is iets anders dan detectie van radicalisering. Mogelijks wordt hierdoor de nodige bescherming van minderjarigen tegen misbruik en mishandeling onder druk gezet.

Zorg- en hulpverleners worden voor patstelling geplaatst die hun bestaansreden kan hypothekeren

De LIVC R wet van 30 juli 2018 laat geen verwerking van persoonsgegevens toe, behoudens de uitzondering door de wet bepaald is (art. 4 §3).

Vlaanderen kiest voor verwerking van persoonsgegevens. Het LIVC R decreet geeft er een wettelijke basis aan en stelt dat elke dienst en voorziening en gesubsidieerde organisatie die deelneemt aan een casuoverleg binnen een LIVC R gegevens kan verwerken. Bij decreet worden elke dienst en voorziening en gesubsidieerde organisatie zelf verwerkingsverantwoordelijk van de persoonsgegevens.

Op advies van de Vlaamse Toezichtcommissie werd artikel 11 in het decreet toegevoegd. Zonder artikel 11 zouden alle betrokken minderjarigen, en hun ouders niet op transparante wijze te weten komen waar welke persoonsgegevens verwerkt worden.

De Memorie van toelichting stelt dat elke dienst en voorziening en gesubsidieerde organisatie: 'ervoor instaan om te verduidelijken naar hun klanten, patiënten, leden enzovoort, dat de betreffende dienst, voorziening of gesubsidieerde organisatie mogelijks deelneemt aan een LIVC R, en welke gevolgen dit heeft ten aanzien van de mogelijke verwerking van persoonsgegevens. Deze informatie zou bijvoorbeeld kunnen worden opgenomen in de privacyverklaring van de betreffende dienst of voorziening of gesubsidieerde organisatie.'

Diensten en voorzieningen die voor kinderen en jongeren zorgen, hen beschermen, onderwijzen of hen een leuke sportieve tijd bezorgen, worden door het LIVC R decreet voor een patstelling geplaatst. Zorg- en hulpverlening verlangt een vertrouwensrelatie tussen de hulpverlener en de minderjarige en zijn context én tegelijkertijd stelt het LIVC R decreet dat de hulpverlener - bijvoorbeeld in de privacyverklaring - dient mee te geven dat ze dit vertrouwen zullen verbreken als ze signalen van radicalisme detecteren. En dit zonder dat de betrokkene, noch de hulpverlener weten waar de grenzen van radicalisme liggen.

Hoe moeten de diensten, voorzieningen en gesubsidieerde organisaties met deze patstelling omspringen? Zal het draaiboek hierop een antwoord kunnen bieden?

3.5. Recht op religie?

We stelden het al: jeugdwerkorganisaties spreken over 'collateral damage' onder de moslimjongeren. Alhoewel het deradicaliseringsbeleid zich niet richt tot een bepaalde bevolkingsgroep, zien jeugdwerkorganisaties dat het voornamelijk impact heeft op de moslimgemeenschap. Moslimjongeren worden vaker gevisieerd. Dit kan leiden tot een inperking van hun recht op religie. Mogelijks zullen kinderen en jongeren hun religie niet meer beleven zoals ze zouden willen.

---

⁹ Vlaams Vredesinstituut, Thema-Webinar, LIVC R's & gewelddadige radicalisering & polarisering, Lokale integrale veiligheidscellen. Goede praktijken, valkuilen & het beroepsgeheim.

Niet alleen jeugdwerkorganisaties trekken aan de alarmbel. Ook het VN-Kinderrechtencomité maakt zich zorgen om de toenemende haatspraak tegen moslimjongeren na de aanslagen van 2016. Het VN-Kinderrechtencomité roept in slotbeschouwing 16, België op om een strategie goed te keuren en uit te voeren, om alle vormen van discriminatie aan te pakken en zijn inspanningen ter bestrijding van radicalisering van kinderen en haatspraak te versterken, ook ten aanzien van kinderen in kwetsbare situaties¹⁰.

4. Trek de kaart van de inclusieve samenleving bij de uitbouw van LIVC R's

Kinderrechten en mensenrechten zijn de kern waarrond een inclusieve samenleving gestalte krijgt. Ze zijn de bouwstenen om vorm te geven aan onderwijs, jeugdhulpverlening, welzijnswerk en aan een preventiebeleid dat (sociale) probleemsituaties met maatschappijbedreigende gevolgen helpt te voorkomen.

Preventie moet respect, vertrouwen, openheid en vermoeden van onschuld als basisprincipe hanteren. Het mag geenszins vertrekken vanuit wantrouwen en achterdocht.

We onderstrepen de boodschap in het Kind- en jongereneffectrapport (JoKER) en in het advies van de Vlaamse Jeugdraad om meer in te zetten op preventie en positieve acties.

Inzetten op positieve identiteitsontwikkeling en kinderrechten

Alle rechten uit het Kinderrechtenverdrag (te vatten onder recht op bescherming, provisie en participatie) zijn van toepassing op alle kinderen zonder enige uitzondering. De Staat heeft de verplichting om kinderen tegen om het even welke vorm van discriminatie te beschermen. De Staat mag geen enkel recht schenden en moet positieve acties ondernemen om alle rechten te bevorderen.¹¹

4.1. Focus LIVC R decreet moet scherper

Trek een strakkere lijn tussen doelstelling LIVC R en zijn werkkterrein

De doelstelling van de LIVC R's is 'de voorkoming van terroristische misdrijven als vermeld in titel I ter van het boek II van het Strafwetboek' (art 2, 5').

Artikel 137 uit het Strafwetboek

Als terroristisch misdrijf wordt aangemerkt het misdrijf bepaald in de § 2 en 3 dat door zijn aard of context een land of een internationale organisatie ernstig kan schaden en opzettelijk gepleegd is met het oogmerk om een bevolking ernstige vrees aan te jagen of om de overheid of een internationale organisatie op onrechtmatige wijze te dwingen tot het verrichten of het zich

¹⁰ Departement Cultuur, Jeugd & Media, *Verenigde Naties, Comité voor de Rechten van het Kind, Slotbeschouwingen over het gecombineerde vijfde en zesde periodiek rapport van België Nederlandstalige versie*, 20.11.2019. <https://www.vlaanderen.be/cjm/sites/default/files/2020-06/VN-Slotbeschouwingen-5de-6de-rapport-Belgie.pdf>

¹¹ Kind- en Jongereneffectenrapport (JoKER). 700 (2020-2021) - Nr.1 19 maart 2021 (2020-2021) Ontwerp van decreet houdende de machtiging van de Vlaamse deelnemers aan en de regeling van de modaliteiten van deelname aan de lokale integrale veiligheidscellen inzake radicalisme, extremisme en terrorisme, Kind- en Jongereneffectenrapport (JoKER), *Parl. St. VI. Parl. 2020-2021*, nr. 700/1, <https://docs.vlaamsparlement.be/pfile?id=1685073>

onthouden van een handeling, of om de politieke, constitutionele, economische of sociale basisstructuren van een land of een internationale organisatie ernstig te ontwrichten of te vernietigen.

Als terroristisch misdrijf wordt onder andere aangemerkt: opzettelijk doden, gijzelneming, ontvoering, grootschalige vernieling, dreigen met een terroristisch misdrijf, meedoen aan activiteiten van een terroristische groep of ze ondersteunen, een boodschap verspreiden die al dan niet rechtstreeks aanzet tot een terroristisch misdrijf, iemand werven voor het plegen van een terroristisch misdrijf, iemand opleiden of in binnen- of buitenland een opleiding volgen met het oog op het plegen van een terroristische misdrijf.

Plaatsen we de definitie van een terroristisch misdrijf naast de lijst van informatie die ter sprake komt over een minderjarige of over de mensen waarmee de minderjarige in contact staat (artikel 9), of plaatsen we het naast de lijst van diensten, voorzieningen en gesubsidieerde organisaties die kunnen uitgenodigd worden voor een LIVC R casuoverleg, dan ligt het werkterrein van een LIVC R heel wat verder dan zijn doelstelling. Moet de focus van het LIVC R decreet niet verscherpt worden?

Opgeschoven van personen die effectief een potentieel gevaar zijn naar personen die mogelijk tekenen vertonen van radicale islam

De dreiging die uitgaat van terroristische organisaties zoals IS en Al Qaeda is reëel en niet te minimaliseren. Ernstige vormen van terrorisme voorkomen, is een legitieme beweegreden om tot meer gestructureerde samenwerking te willen komen. Maar we zien dat de focus opgeschoven is van personen die effectief vertrokken zijn en personen die effectief een potentieel gevaar zijn, naar personen die mogelijk tekenen kunnen vertonen dat ze de radicale islam aanhangen¹².

We vragen om een strakkere lijn te trekken tussen de doelstelling van de LIVC R's en de wijze waarop hun werkterrein vorm krijgt. Het ruime werkterrein van de LIVC R's, zoals vorm gekregen in het LIVC R decreet, zet teveel kinderrechten onder druk.

LIVC R decreet legt veel verantwoordelijkheid bij de deelnemers aan het casuoverleg binnen een LIVC R

Moet het LIVC R decreet niet zelf meer tools aanreiken om ervoor te zorgen dat een LIVC R zich effectief tot zijn doelstelling beperkt? Het LIVC R decreet kijkt naar de deelnemers om over de doelstelling van de LIVC R te waken en om na te gaan of hun rol (artikel 6) en de verwerking van de persoonsgegevens (artikel 9) zich tot de doelstelling van een LIVC R beperken.

Het LIVC R decreet wijst hen individueel aan als verwerkingsverantwoordelijke. Elke deelnemer neemt zelf de passende maatregelen ter beveiliging van de persoonsgegevens en in welk dossier ze horen bewaard te worden.

Zal het draaiboek een antwoord bieden op vragen van een jeugdhulpvoorziening, een CLB, een centrum voor ontwikkelingsstoornissen of een VAPH-voorziening als ze niet goed weten in welk dossier ze de persoonsgegevens van de betrokken minderjarige dienen te zetten?

Zal het, bijvoorbeeld, een antwoord bieden op de vraag: 'En wat met het inzagerecht van de minderjarige in zijn dossier?' Het decreet rechtspositie minderjarige in de integrale jeugdzorg stelt dat de minderjarige inzagerecht heeft in zijn dossier. En op welk moment zal een jeugdhulpvoorziening een

¹² Liga voor Mensenrechten, *Lokale integrale veiligheidscellen en het effect daarvan op moslimjongeren*. In: Zie mij! Onzichtbare kinderen en hun rechten. Kinderrechtencoalitie 2020. www.kinderrechtencoalitie.be.

cliënt op de hoogte moeten brengen van de verwerking van persoonsgegevens in functie van een mogelijke deelname aan een LIVC R? Is dit een haalbare kaart voor jeugdhulpvoorzieningen, gezien dit hun werking en het vertrouwen tussen hen en de cliënt zwaar dreigt te hypothekeren.

Andere instanties en overlegplatformen zijn beter geplaatst om hulpverlening op te starten dan een LIVC R

LIVC R's kunnen een gepersonaliseerd opvolgingstraject ontwikkelen en opvolgen. Wordt vermoed dat een persoon radicaliseert, dan kan er zo'n opvolgingstraject komen. Deze kan bestaan uit psychologische begeleiding, gezinsondersteuning of begeleiding in de zoektocht naar werk of een opleiding.

Onderzoek rond de werking van de LIVC R schuift de detectie van kwetsbare gezinssituaties en de opstart van hulpverlening vanuit een LIVC R als positieve meerwaarde van een LIVC R naar voor. Vanuit deze vaststelling wordt gepleit om nog meer zorg- en hulpverlenende organisaties rond de tafel te zetten¹³

We pleiten voor een straffere grens tussen LIVC R en zorg- en hulpverlening. Detectie van kwetsbare gezinssituaties en de opstart van zorg- en hulpverlening hoort te gebeuren door zorg- en hulpverlenende instanties, zoals een intersectorale toegangspoort jeugdhulp of Sociaal Huis. Ook hier pleiten we voor een scherpere focus. Zorg- en hulpverleners hebben geen LIVC R nodig om aan zorg- en hulpverlening te doen of verontrustende situaties aan te kaarten.

Amendeer artikel 3: zorg- en hulpverlenende diensten en voorzieningen horen net als het jeugdwerk in het tweede lid van artikel 3

Meer dan de helft van de diensten, voorzieningen en gesubsidieerde organisaties die kunnen deelnemen aan een casusoverleg binnen een LIVC R heeft minderjarigen als doelgroep. Het gaat bijvoorbeeld om een inloopteam dat zorg draagt voor de allerkleinsten of een centrum voor kindercare en gezinsondersteuning of een basisschool of voorziening in de jeugdhulp. Gaat de grootste dreiging voor een terroristisch misdrijf uit van minderjarigen? Is het pedagogisch verantwoord om minderjarigen al van jongs af aan als een potentiële terroristen te benaderen?

We pleiten om alle diensten, voorzieningen en gesubsidieerde organisaties die minderjarigen als doelgroep hebben, net als het jeugdwerk, te beschouwen als residuaire categorie van mogelijke deelnemers, zoals voorzien in het tweede lid van artikel 3. Als de burgemeester het toch nodig acht om ze uit te nodigen dan kunnen ze steeds worden uitgenodigd.

4.2. LIVC R-casusoverleg is geen neutraal gebeuren. Personen kunnen strafrechtelijk vervolgd worden

In een LIVC R wordt overleg georganiseerd tussen de burgemeester en korpschef enerzijds, en socio-preventieve actoren anderzijds.

¹³ Vlaams Vredesinstituut, Thema-Webinar, LIVC R's & gewelddadige radicalisering & polarisering, Lokale integrale veiligheidscellen. Goede praktijken, valkuilen & het beroepsgeheim.

De informatie die gedeeld wordt op een LIVC R kan naderhand ook gebruikt worden in een strafrechtelijk onderzoek. Deze mogelijkheid zet de grens tussen preventie en repressie volledig onder druk. Het instrumentaliseert mensen die voor kinderen en jongeren een verschil willen maken. CLB-, CAW-, JAC-, OCMW-medewerkers, jeugdhulpverleners, schooldirecteur, leerkrachten worden deel van een strafrechtketen.

Artikel 458ter stelt weliswaar dat een strafrechtelijke vervolging enkel mag plaatsvinden voor misdrijven waarvoor het casusoverleg bedoeld is. In principe kan deze beperking een wig drijven tussen preventie en repressie, ware het niet dat de begrippen radicalisme en extremisme onduidelijk, onnauwkeurig en onvoorspelbaar omschreven zijn.

4.3. Amendeer artikel 4: ga expliciet voor 'niet deelname heeft geen gevolgen'

Het LIVC R decreet benadrukt in artikel 4 dat deelname aan een casusoverleg binnen een LIVC R vrijwillig is. Zo hoort het ook te zijn. Een LIVC R heeft een preventieve doelstelling. Het gaat per definitie over (mogelijke strafbare) zaken die nog niet zijn gebeurd. Deelname hoort volledig vrijwillig te zijn.

Anderzijds, stelt artikel 4, dat genodigden, die niet willen deelnemen aan het casusoverleg, een gemotiveerd antwoord moeten bezorgen aan de burgemeester of de door hem aangestelde vertegenwoordiger. Deze verplichting geldt niet als het om vrijwilligers gaat.

De verplichting om een gemotiveerd antwoord te bezorgen, zet de vrijwilligheid tot deelname onder druk. Het is niet ondenkbaar dat genodigden zich om velerlei redenen toch verplicht zullen voelen. Een verplicht gemotiveerd antwoord verhoogt dit gevoel. Daarnaast is het niet duidelijk wat de inhoud van de motivatie hoort te zijn.

Schrap de motivatieplicht in artikel 4 en vervang het door: 'Niet-deelname aan een LIVC R heeft geen negatieve gevolgen voor de genodigden en hun organisatie in kwestie', zoals toegevoegd aan de toelichting bij artikel 4. De garantie dat niet-deelname geen gevolgen heeft, hoort thuis in het decreet zelf, niet in de toelichting bij het artikel.

Voorstel van amendering:

Vervang in artikel 4: 'Een genodigde die niet wenst deel te nemen aan het casusoverleg, bezorgt een gemotiveerd antwoord aan de burgemeester of de door hem aangestelde vertegenwoordiger. Dit gemotiveerde antwoord dient niet verstrekt te worden indien de genodigde een vrijwilliger als vermeld in artikel 3, 2°, van de wet van 3 juli 2005 betreffende de rechten van vrijwilligers, is. Het gemotiveerde antwoord valt onder de geheimhoudingsplicht, vermeld in artikel 458ter, §2, van het Strafwetboek.'

door: 'Niet-deelname aan een LIVC R heeft geen negatieve gevolgen voor de genodigden en hun organisatie in kwestie.'

4.4. Vlaanderen riskeert het gedane preventiewerk teniet te doen

Na de aanslagen trok Vlaanderen de kaart van preventie¹⁴. Het 'Actieplan ter preventie van gewelddadige radicalisering en polarisering' trok grotendeels de kaart van coördinatie en samenwerking, expertise ontwikkeling, het ontsluiten

¹⁴ <https://preventie-radicalisering-polarisering.vlaanderen.be/>

van goede praktijken, preventieprojecten en preventie-initiatieven. Organisaties konden intekenen op projecten rond 'positieve identiteitsontwikkeling bij jongeren' of rond boodschappen en verhalen die het extremistische discours ondermijnen, projecten die de positie van kwetsbare jongeren versterken en een positieve schoolloopbaan bevorderen, projecten die polarisering op school moeten voorkomen en inzetten op het managen van moeilijke gesprekken en klassituaties, een opvoedingslijn waar verontruste en zoekende ouders, familie, leerkrachten en vrienden van radicaliserende jongeren met opvoedingsvragen terecht kunnen of een netwerk van islamexperten die scholen gratis ondersteunen en kennis bijbrengen over de islam en radicalisering.

Ook is er in Vlaanderen behoorlijk wat sociaal onderzoek naar het preventiebeleid bij minderjarigen. Deze onderzoeken formuleren verschillende aandachtspunten voor een correct preventiebeleid.

- Preventie dient structurele marginalisatie te voorkomen. Het hoort te vertrekken vanuit het principe dat iedereen op een gelijkwaardige manier aan de samenleving en zijn instellingen moeten kunnen participeren. Daarom moet iedereen op voldoende toegang tot kwaliteitsvolle basisvoorzieningen in tal van domeinen kunnen rekenen en moet preventie voorkomen dat mensen worden uitgesloten van de sociale probleemdefinitie waarin zij betrokken zijn. Samenwerking met jongeren en hun ouders dient het uitgangspunt te zijn.

En de onderzoeken waarschuwen voor gevaren van pre-pressie.

- Streeft preventie detectie na, dan voedt ze het wantrouwen tegenover verschillende officiële instanties bij de betrokkenen. Preventie wordt dan pre-pressie en komt op gespannen voet te staan met heel wat kinderrechten.
- Per definitie grijpen preventieprogramma's in voordat een probleem of gevaar zich stelt. Ingrepen riskeren opgelegd te worden op basis van profielen, veronderstellingen of wetenschappelijke verbanden die op groepsniveau - maar daarom niet op individueel niveau - worden vastgesteld.¹⁵
- Preventie-initiatieven dienen alert te zijn voor de gevaren die een preventiebenadering in zich draagt. Men riskeert immers niet verder te kijken dan de zaken die onder het preventieprogramma en/of gevarenprofiel vallen.
- Preventie-initiatieven riskeren zich voornamelijk op het individu te richten en op zaken die het gevarenprofiel bevestigen en minder op zaken die het gevarenprofiel tegenspreken.

Riskeert Vlaanderen met het LIVC R decreet het gedane preventiewerk teniet te doen? Zullen ouders nog naar de opvoedingslijn stappen met hun twijfels over de opvoeding van hun kinderen, als ze weten dat de opvoedingslijn aan het casuoverleg binnen een LIVC R zal kunnen deelnemen? Zullen jongeren hun twijfels en hun zoektocht naar hun identiteit vanuit vertrouwen nog aan hun jeugdhulpverlener of jeugdwerker vertellen, zodat de hulpverlener of de jeugdwerker een steentje kan bijdragen in een positieve identiteitsontwikkeling? Of zullen de jongeren zwijgen en hun jeugdhulpverlener of jeugdwerker niet meer vertrouwen? Riskeren sommige minderjarigen en hun context door het LIVC R decreet nog meer geïsoleerd en als gevaar gezien te worden? Zal de polarisering in de samenleving nog meer toenemen?

---

¹⁵ Michel Vandenbroeck. Opvoedingsondersteuning is meer dan risicomanagement. Alert. Jaargang 34. nr. 2. 2008.

4.5. Waar zit het uitzonderlijke in de verwerking van de persoonsgegevens?

De LIVC R wet van 30 juli 2018 stelt dat er geen gegevens verwerkt mogen worden, tenzij de uitzondering door de wet bepaald is. Vlaanderen kiest voor de verwerking van persoonsgegevens en geeft er een wettelijke basis aan, maar geeft geen gehoor aan het uitzonderingsprincipe. De variatie aan persoonsgegevens die mogen verwerkt worden, is zeer ruim. Niet alleen kunnen persoonsgegevens verwerkt worden van de casus die op het casusoverleg wordt besproken, ook persoonsgegevens van zijn relaties en contacten. En als de lijst aan mogelijke persoonsgegevens in artikel 9 nog steeds niet volstaat, mogen er ook nog andere gegevens verwerkt worden (artikel 9, eerste lid, 14°). Waar zit de uitzondering?

We vragen om voor minderjarigen te blijven vasthouden aan het algemene niet-verwerken-principe van artikel 4, §3 in de LIVC R wet van 30 juli 2018, en enkel uitzonderlijk persoonsgegevens te verwerken.

4.6. Ga voor een trapsgewijze aanpak voor minderjarigen

We pleiten voor een aparte aanpak van minderjarigen. Het belang van minderjarigen en zijn rechten dienen altijd de eerste motivatie te zijn om tussen te komen in een verontrustende situatie. Zorg- en hulpverlenende diensten hebben geen LIVC R nodig om verontrustende situaties te melden.

We vragen om een trapsgewijze aanpak voor minderjarigen. Pas als de verontrustende situatie duidelijke tekenen van radicalisering vertoont mag de minderjarig op een LIVC R besproken worden. Zorg- en hulpverlenende diensten horen vanuit het belang van het kind tussen te komen, niet vanuit detectie van mogelijke signalen. Enkel uitzonderlijk, mogen persoonsgegevens verwerkt worden, aldus de LIVC R wet van 30 juli 2018. Enkel uitzonderlijk is het verbreken van het beroepsgeheim te verantwoorden. Enkel bij duidelijke tekenen van extreme radicalisering met risico op een terroristische misdrijf mag een zorg- en hulpverlenende organisatie worden uitgenodigd voor een casusoverleg.

4.7. Betrek jongeren en professionals bij de evaluatie van het LIVC R decreet én ga voor monitoring

Artikel 12 stelt dat de Vlaamse Regering het LIVC R decreet zal evalueren binnen de drie jaar na de inwerkingtreding ervan.

We vragen om jongeren en alle betrokken professionals te betrekken bij deze evaluatie. Zij zijn de eerst betrokkenen. Professionals die op de eerste en tweede lijn voor kinderen en jongeren een verschil maken zijn de best geplaatst om de impact van LIVC R's op hun werking te achterhalen. Jongeren die als case op het casusoverleg werden besproken, hun ouders, jeugdwerkorganisaties en jeugdhulpverleners moeten de kans krijgen om de impact daarvan in kaart te brengen.

Daarnaast pleiten we, samen met tal van andere organisaties, voor een permanente monitoring van LIVC R's.